

A FÖLD

Irta : Nagy Lajos

Mikor a háború kitört, Bakó Mihály még otthon lakott a falujában. Napszámba járt, miként egész életében. Felesége volt és három gyermeke, kicsinyek, a harmadik még szopós. A Deák János nagygazda házában bérelték az egyik szobát. A konyhát és a negyedholdas kertet is használták. A gazda künn lakott a tanyáján, a másik szobáját lezárta.

Bakóné nem sok hasznát vette a kertnek, mert szüntelenül a gyerekeivel kellett bajlódnia. Csinosképű, kövér és lompos asszony volt, azt mondták róla a szomszédok, hogy piszkos. A szobát, konyhát, udvart nem tartotta rendben, azt is mondták, hogy lusta. A gyerekeknek ebédre néha csak lekvároskenyeret adott, emiatt meg azt vélték, hogy léha, ha van pár pengője, azt elpazarolja, olyankor zabálnak, azután jön az éhkopp. Ugyancsak a szomszédok Bakóról azt állították, hogy nagy kommunista. Mert hogy mindig kevesellte a napszámot.

A háború közepe táján Bakó már fenn dolgozott Pesten. Szenet hordott a Józsefvárosi-pályaudvaron. Kéthetenként, vasárnapra, hazautazott a családjához. Egyszer azán megkezdődtek a nagy bombázások. Otthon kérdezték tőle, hogy nem fél-e Pesten, a pályaudvaron, a legveszedelmesebb helyen. Szótlan ember volt, még a vállán sem rándított, egyszer felelt csak, így:

— Mindegy a szegényembernek, hogy hol van, úgy sem búihat el.

A felesége néha rá akarta beszélni, hogy maradjon otthon, akad munka a faluban is, majd csak megélnék;

— Mit csinálók ezzel a három árvával, ha te elpusztulsz? — píttyergett az asszony.

Bakó nem szólt, csak nézett a levegőbe. Talán habozott. Hétfőn azonban kora hajnalban fölkelt, megcsókolta az asszonyt, a gyerekeket és ment vissza Pestre. Kellott a pénz, az élethez, meg egy kis házat is akartak építtetni, hogy ne legyenek örökké zsellérek.

Egy vasárnap délelőtt a gazda kocsival bejött a tanyáról. Otthon találta Bakót. Beszélgetés közben, mialatt csak a gazda beszélt, megkérdezte tőle:

— Aztán mit mondanak Pesten, ki győz majd a háborúban?

Bakó felelt:

— Akárki győz, nekem meg a családomnak már nem lehet rosszabb sorunk.

— Nono! — hökkent meg a gazda, azután másra terelte a szót. Hogy mikor lesz már készen a ház, mert ő visszaköltözik a faluba s a felesége meg a lánya nem akarnak ilyen nagy családot maguk körül.

Igy szólt, enyhén, a gazda, de ahogy szétnézett a Bakóék gyerekeire, a tekintetével ilyenformán egészítette ki a szavait: nem akariák a házban az ilyen koldus népséget.

Bakó nemsokára engedett a felesége kéréseinek és otthon maradt. Attól kezdve még szűkösebben éltek, mert a gazdák igen kevés napszámot fizettek. Azt mondták, hogy többet nem bír el a jövedelem, mert alacsony a termények ára. Meg azután munka sem akadt minden napra. Beszéltek a Bakó-családról a faluban. Hogy nem kellene a gyerekeknek olyan maszatosoknak lenniök, meg olyan rongyokban csavarogniök. Az volt a vélemény, hogy Bakó nem jár eléggé munka

után. Meg hogy nem kellett volna otthagynia a pesti jó állást, mit félti azt a nyomorúságos életét? Császárné azt olvasta az újságban, egy igen okos cikkben, hogy a parasztasszonyok nem tudnak gazdaságosan bánni az anyaggal és nem értenek a főzéshez. Azért is olyan silány hát a Bakóék gyerekeinek a kosztja. Császár István, a nyolcvanholddas gazdá, ha már Bakóékról esett szó, kijelentette, hogy ő irigyli az olyan embert, mint Bakó Mihály. Az olyanak van a legjobb dolga. Mert eszik, mint más, aztán nincs semmi gondja, nem ő fizeti a nagy adót.

A háború vége felé elvitték Bakót katonának. Mivelhogy az egyik lábára bicegett, csak munkaszolgálatra. Pestre kellett bevonulnia, de onnan csakhamar elhurcolták Dunántúlra. Akkor már a Tiszához ért az orosz Vörös Hadsereg. Bakó az induláskor még küldhetett egy földjével üzenetet, de levelet már nem írhatott, elszakadt a családjától. Éppen akkor épült fel a házuk. A pesti napszámából félrerakosgatott Bakó egy kis pénzt, azt is meg kellett éhezni, építési kölcsönt is vett fel, jótállt érte a sógora, így készülheett el a ház. Négyezernyolcszáz pengőbe került, a falu déli szélén állt egy kis buckán, már csaknem kívül a falun, mint egy magányos őrház. Az asszony a gyerekekkel beköltözött a házba, amely akkorka volt, hogy éppen csak elfértek benne.

Bakót egyre messzebb vonultatták nyugaton a parancsolói. Szakadatlan menetelés, megtelepedés, majd újraindulás volt a szolgálata. Éhesen, fázza, tompa kimerültségben bicegett, semmit sem nem értett abból, ami vele történt. Csak azt sejtette homályosan, hogy az urak dolga nem áll valami jól. Ezt bánni sehogysen tudta, nem is akarta. A bajtársai néha halkán beszéltek. Szavaikon nem lehetett eligazodni. Mert némelyik bűnre eresztette fejét, más meg bizakodott, de nem lehetett tudni, miben. A tiszték időnként leckét adtak nekik, hogy nem-sokára megállnak, azután majd visszafordulnak. Hogy kiverik az oroszokat az országból és meglakolnak mindazok, akik otthon maradtak. Egy bajtársa mellette dörmögött:

— Ha kiverhetik, akkor meg miért eresztették őket be?
Bakóból kiszaladt a jóváhagyás:

— Az!

Csak a bajtársaitól hallotta Bakó azt is suttogva mondogatni, hogy Budapest már régen elesett. Valami kormányról, meg készülő földosztásról is hallott. Erről a bajtársai beszéltek, de a tiszték is, úgy oktatták őket, hogy odahaza a földet el akarják rabolni a jogos tulajdonosaiktól.

Az oroszok már Németország felé jártak. Bakó csapatát mind messzebb vitték Nyugatra. Arról is hallott Bakó, hogy dunamélti falujába már régen bevonult a Vörös Hadsereg. Arról azonban nem értesült, hogy a falu környékén harc folyt. Néhány ágyúlövedék a falut is érte. Egy ilyen lövedék éppen az ő házát találta el. A gyerekek elcsatangoltak a háztól, de az asszony éppen a konyhában főzött, őt megölte a robbanás. A gyerekeket Bakó bátyja vette magához, ugyan-csak napszámos, éppen olyan szegény, mint maga Bakó Mihály. Az asszony eltremlett és az érzékenvebb szomszédok, már mint a nők, meg is siratták. Beszéltek aztán a szegény árvákról, meg a szerencsétlen asszonyról. Kellott nekik a ház? Várhattak volna még a beköltözéssel tavaszig, akkorra majd csak vége lesz ennek a borzasztó háborúnak. De hát az a gonosz Deák János is üzte őket.

Bakó Mihályról a falubeliek semmit sem tudtak, ő sem kapott hírt

hazulról. A felesége haláláról csak akkor értesült, amikor hónapokkal a háború vége után útban volt hazafelé. A falujához nem messze fekvő egyik állomáson át kellett szállania a helyiérdekűre. Ott találkozott Csernyák Ferencel.

— Te vagy az, Miska? — így toppant eléje Csernyák. — Alig ismertelek meg, úgy megsoványodtál.

Kezeltek. Csernyák kertelés nélkül tért a tárgyra.

— Aztán tudod-e, hogy az asszony meghalt?

Bakó csak nézett Csernyákra a sziürke szemével. Nem kéndezett semmit. Csernyák magától mondta azután tovább. Hogy ágvülövés érte a házat. Nem szenvedett az asszony, azonnal vége lett. Amikor Csernyák elhallgatott, Bakó még bángult maga elé, majd ezt kérdezte:

— A gyerekek?

Csernyák felelt:

— A gyerekek a bátyádnál vannak.

Azután együtt szálltak fel a vonatra. Csernyák is hazafelé tartott. Egmással szemben ültek a padokon, többet ezekről a dolgokról nem esett szó. Csernyák arról beszélt, hogy mi történt a faluban. Azt is elmondta, hogy földosztás volt, de hát abból Bakó Mihály kimaradt, mert hogy nem volt idehaza. A vonat zakatolt, Bakó hallgatott, kinézett a földékre, hogy mit hogyan műveltek meg. Poros, fekete dohánnyól cigarettát sodort és rágyújtott. Nem kéndezett semmit. Kimaradt! Egy kicsit eltünődött ezen. Nem tudta elképzeelni, hogyan ne maradt volna ki, még ha itthon is lett volna. Mint ha más emberfájta lenne az, akinek földje van. Van a Császár Istvánnak, Deák Jánosnak, de Bakónak egynek sem volt soha.

— A bátyád kapott ám nyolc holdat — szólalt meg egyszer Csernyák, mert hogy ezt közölni eddig el is felejtette.

— Nyolcat?

— Annyit.

Csak jóval azután mosolygott kissé Bakó:

— Majd eljárók hozzá napszámba.

A háza rommá lett, a bátyjához állított hát be Bakó. Vacsorára, meg szállásra. Megcsókolta a gyerekeit. Ajándékot nem hozott. Ahelyett is csak megsímogatta a gyerekek fejét. Éhesen, egy fillér nélkül érkezett meg. Krumplicsajában volt a vacsora.

Másnap korán elindult munkát keresni, de munka nem akadt. Megtörtént ez máskor is, régen, majd akad. Elüldögélt azután otthon. Az egyik gyereket a térdére vette és lovagoltatta. A legkisebbiknek megcsiklandozta a nyakát, hogy nevesen egy kicsit.

Délben beállított hozzá Czomboly Pál:

— Aggyisten, Miska! — köszöntötte. És leült. Pipát vett elő. — Hol mindenfelé jártál? — kérdezte. — Azt hittük már, hogy haza sem jössz többé. Így hát a földosztásból kimaradtál, mi?

Bakó bólintott. Hogy úgy igaz.

— Hát idehallgass! — kezdte kis szünet után Czomboly. — Van nek mindenfelé földigénylő bizottságok. Nálunk is van a faluban. Négyen vagyunk benne, én is tagja vagyok. Azért kerestelek most fel, hogy megmondjam, kapsz földet. Nem igényeltél, nem jelentette be senki a nevedet, már azt is beszéltek, hogy elpusztultál a háborúban. De hát megjöttél, két hét előtt meg meghalt a Jász András, az után nem maradt senki, így az ő tíz holdja fölszabadult. Ezt most majd megkapod te.

Bakó Mihály addig a földre nézett és most sem emelte föl tekintetét. Kóválygott az esze, a bajtársai suttogásai, a tisztek fenvegetőzései forogtak benne. De olyan barátsággal nézett rá ez a Czomboly.

— No! — biztatta szóval is Czomboly. — Csak nem utasítod vissza?

— Köszönöm — mondta egyszerűen Bakó Mihály.

És szeméből most először csurrant ki két könnyecsepp, az aszszonyéért.



MARKOVICS SVETOZÁR

(1846—1875)

Irta: Hajdú Vilmos

Amikor Markovics Szvetozár első írása megjelent az akkori »Szerbia«-ban, az országot gazdasági, társadalmi és különösen politikai válság hullámai kavarták fel. Abban az évben, 1868-ban, megölték Mihály fejedelmet és ugyanabban az évben »egy dilettáns ambícióktól fűtött hivatásos tábornok«, Blaznavac Petrovics Milivoje, a katonai szervezet segítségével ráerőszakolta a Nagy Nemzeti Szkupstinára — és az országra — Obrenovics Milánt és egy olyan helyhetőséget, amilyent ő akart. Blaznavac volt az első politikus-generális Szerbiában és az ő győzelme a hadsereg vezetőinek első politikai győzelmét jelentette. Azóta Szerbia és a későbbi Jugoszlávia politikai életében mindig lényeges szerepe volt a vezérkarnak. 1868-ban Szerbiában — hivatalosan — a liberalizmus került uralomra, amelynek az a kétes dicsőségű szerep jutott, hogy — a liberalizmus nevében — egy tábornok parancsszavára kormányzott.

Ez évben, 1868-ban, a szerb állam történetében először jelentkezik az állandóság fogalma, amely aztán állandó jelenség marad. Törvényt hoznak a pénzverésről és egy évvel később megalapítják az első magánbankot. Ugyanebben az időben erősödött meg a szerb nép felszabadításának és egyesítésének propagandája is. Mihály fejedelem és Garasanin Ilja szervezik meg a török hódoltság alatti országrészekben Balkán elnyomott népeinek mozgalmát, míg 1866-ban a liberális ifjúság »Szerbia Egyesült Ifjúságának Tudományos és Irodalmi Társasága« néven megalakítja nemzeti szervezetét. Az ebben a szervezetben tömörült ifjúsághoz intézte 1868-ban Markovics Szvetozár első felhívását, legelső szavait.

A nagy forradalmár és gondolkodó 1846 szeptember 9-én (22-én) született. Rekaovin és Jagodinán végzte elemi iskoláit; az alsó négy gimnáziumot Kragujevácon, a felső hármat Beográdban. A gimnázium elvégzése után az egyetem technikai fakultására, majd három év múlva, állami ösztöndíjjal Petrográdra (Leningrád) került, ahol folytatta tanulmányait.

Iskoláztatásáról és általában az akkori iskolaviszonyokról és a nevelés akkori módszereiről »*Hogyan neveltek bennünket?*« cím alatt írt egy rendkívül őszintehangú tanulmányt. Markovics szerint az akkori »nevelők« módszerei (gúny, verés, szidás, stb.) meggyűlöltették az iskolát. Egész iskoláztatása alatt a »régii és bevált« pedagógiai módsze-